VI. évfolyam 28. szám V. b. b. Wien, 1924 vasárnap, julius 19

AZ EMBER

GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Öt évvel a forradalom után, sokszáz politikai bebörtönzött és — 25 szociáldemokrata képviselő van Magyarországon!

A francia amnesztia

Történelmi események szinhelye ezekben a napokban a francia kamara. A Herriot-kormány baloldali többségére támaszkodva minden jobboldali uszitás ellenére is elő merte terjeszteni az amnesztia törvényt, amelyet izgalmas tárgyalások után háromszázhuszonöt szavazattal, száztizenöt szavazat ellenében elfogadtak. A francia amnesztia tehát törvényerőre emelkedett és ezzel megnyilik az utja Párisba és a francia közéletbe Franciaország nagy számüzöttjének Caillauxnak is. A másik jelentékeny francia férfiu, akit a háborus nationalista téboly szintén kiátkozott, Malvy volt francia belügyminiszter, mandátummal a kezében már személyesen részt vehetett azokban szenvedélyes vitákban, amelyek az amnesztia törvény körül viharzottak fel a kamarában. A Malvy ellen esztendőkön keresztül nagy aparátussal terjesztett rágalmak egy csapásra összeomlottak és a volt francia belügyminiszter első parlamenti szereplése a forró siker és a viharos ünneplés jegyében zajlott le. Hasonló ünnepélyes bevonluása lesz Caillauxnak is, akinek az amnesztia törvény vissza adja hazáját, feldult nyugalmát, becsületét és közéleti pozicióját. Párisban már gyüjtik a legszebb és legillatosabb virágokat Caillaux méltó és ünnepélyes fogadtatására.

Irjuk pedig ezeket az ujjongó sorokat öt esztendős számüzetésünk estéjén, akkor, amikor a hatodik évbe fordul át a mi magunk bujdosásának végnélküli korszaka. Francia emigráns társaink szedelődzködnek, már készitik utipodgyászaikat és a hontalanságban igaz szivből örvendezünk az ő győzelmes hazatérésüknek. A francia hajnal első sugarainak fényénél semmivé hamvadtak a francia számüzöttek ellen koholt hamis vádak és nekünk ünnep és elégtétel, hogy legalább a francia igazság kiderül. Mert a magyar igazság, a mi igazságunk kiderülésének napja még messzire vagyon, Franciaországban hajnal dereng és Magyaroszágon sötét este terpeszkedik még ma is és amig Caillaux utazásra készen áll fölszabadult hazája felé, addig Károlyi Mihály egy kis londoni penzió sivár szobájában álmodik a nagy elégtételről, a boldog és győzelmes hazatérésről. Kinek volna tisztább, igazabb és tündöklőbb igazsága, mint Károlyi Mihálynak és ki tudja, hogy ez a számüzött nagy igazság mikor tör utat a leigázott magyar hazába. A francia hazugságokat már szét szaggatták, de a magyar hazugságok, azok még burjánoznak, tenyésznek, hiznak és sarat fröccsentenek minden tiszta és igaz férfiura, akit a hálátlanság kiüldözött az országból. A francia kamarában megszavazták az amnesztiát, elégtételt szolgáltattak az igaztalan üldözötteknek és a magyar nemzetgyülésen megszavazták a szanálást, megtárgyalták a valorizációt és most nyári pihenőt tart a tisztelt Ház… Mint aki dolgát jól végezte…

Idegenben, a számüzetés nehéz keresztjével a vállunkon köszöntjük a bátor francia küzdőket és köszöntjük a boldog francia hazatérőket és hódolattal köszöntjük a diadalmas francia hajnalt. Ám ki csudálkozhatnék azon, ha a francia felszabadulás történelmi jeleneteit lenyügözve, lélekzetvisszafojtva és ujjongva figyelnénk, a nagy magyar rabság és árvaság hangulata fojtogatja a torkukat és a francia bátor küzdők eszükbe juttatják azokat, akik otthon Magyarországon nem igen küzdenek, ellenben hütlenül elhagytak és elfelejtettek bennünket és a francia amnesztia ráterelí a figyelmünket a magyar amnesztiára, amely kizárólag rablógyilkosok számára jelentett kegyelmet és szabadságot, de öt esztendő óta hagyja immáron börtönben sinylődni és haldokolni a legderakabb és legártatlanabb emberek százait és ki vethetne követ ránk azért, hogy a hazatérő Caillaux Károlyi Mihályt juttatja az eszünkbe és a francia hazatérők boldog csapatára gondolván, elkomorodva nézünk végig a mi megritkult ütött-kopott, viharvert ma is hazátlan bujdosó seregünkön . . i

A Weltner-ügy és a börtönlakók ügye

Lemondani! Lemondani!

A nagy vihart felkavart Weltner-ügy, mintha kezdene elaludni. Ugy látszik, hogy Weltner ellen tovább fog folyni a bünvádi eljárás és ennek a hosszadalmas birói vizsgálatnak a posványába akarják belefojtani az egész ügyet. Ez az elintézés természetesen az elképzelhető legszerencsétlenebb közérdekü szempontból, mint Weltner szempontjából is. Mert nem elég az, hogy Weltner, akit végeredményében törbe csaltak, nem csuknak börtönbe, hanem kifejezetten meg kell szüntetni minden további eljárást, mert a birói vizsgálat Damokles kardjával a feje fölött képtelen Weltner Jakab a legcsekélyebb aktivitásra is, amire a jelenlegi poshadt helyzetben olyan nagy szükség volna a magyarországi szociáldemokrata pártban. Ha Weltner Jakab ellen komolyan beadják a vádiratot és a főtárgyalás Damokles kardját suhogtatják állandóan a feje fölött, akkor az ő hazatéréséből senkiek semmi haszna nem lesz és akkor valóban nincsen semmi néven nevezendő jelentősége, annak, hogy Weltner Jakab is ott lézeng a budapesti szocialista pártklubban. Ezt nekünk, akik szeretettel és komolyan aggódunk Weltner sorsa fölött, kötelességünk nyomatékosan hangsulyozni.

A szociáldemokrata párt vezetősége és parlamenti frakciója a párt becsületbeli ügyévé tette a Weltner-ügyet, de idáig nem igen látunk semmit ebből a hangzatos szólamból. A becsületbeli-ügy csak azt jelentheti, hogy ha Weltner Jakab ellen záros határidőn belül meg nem szüntetnek minden birói eljárást, ha pertörlést nem rendelnek el az ő ügyében, akkor a szocialista parlamenti frakció leteszi a mandátumát és ha ez sem használ, akkor proklamálja az általános sztrájkot. Tekintettel azonban arra, hogy a Weltner-ügy önmagában tán még sem elegendő ok ilyen messze menő konzekvenciák levonására, ennélfogva ezennel felhivjuk a magyarországi szociáldemokrata párt vezetőségének és parlamenti frakciójának figyelmét arra a kissé elhanyagolt körülményre, hogy Magyarországon öt esztendő óta haldokolnak börtönben a magyar forradalom legártatlanabb résztvevői. Sok százsz politikai bebörtönzött rohad még ma is Horthy börtöneiben és ezt a szörnyüséget szeretnénk most a Weltner-ügy kapcsán a szociáldemokrata párt vezetőségének szivére kötni. Mi fontosnak tartjuk, hogy Weltner Jakabnak egyetlen ősz hajaszála se görbüljön meg, de nem kevésbé tartjuk fontosnak azt is, hogy az öt esztendő óta rabságban sinylődő magyar munkások és polgárok kikerüljenek végre halotti kriptájukból. Tessék tehát a bebörtönzöttek ügyét éppen ugy a szivükön viselni, mint a minden szolidaritásra érdemes Weltner Jakabét, tessék összekötni a börtönlakók ügyét Weltner ügyével és minden egyes politikai bebörtönzött dolgát tekintse a magyarországi szociáldemokrata párt vezetősége éppen olyan nagy mértékben becsületbeliügyének, mint a Weltner ügyét. Ha tehát Weltner Jakab cudar meghurcoltatása és a további hajsza elfojtása ügyében kellő erkölcsi alappal és kellő sullyal akar fellépni a magyarországi szociáldemokrata párt, akkor tessék Weltner Jabab és a politikai bebörtönzöttek kiszabaditása ügyében összehivni a magyar parlamentet és ha még mindig nem sikerül a magyar kormánytól kierőszakolni a börtönlakók szabadulását és ezzel egyidejüleg a Weltner elleni eljárás beszüntetését, akkor igen is csináljon a párt becsületügyet ebből az ügyből és vonják le férfiasan a legvégsőbb konzekvenciákat: mondjanak le értéktelen mandátumukról és ha kell proklamálják az általános sztrájkot.

Be kell látnia a magyarországi szociáldemokrata párt vezetőségének, hogy a párt parlamenti frakciója nem tudott elérni ezen a világon semmit. Szégyenletesen meddő és szánalmasan eredménytelen a parlamenti frakció eddigi tevékenysége és ha nem akar a magyarországi szociáldemokrata párt a közhahota és a guny mocsarában elsülyedni, akkor hirtelen cselekednie kell végre. A Weltner-ügy jó volt tán arra, hogy fölébressze a szociáldemokrata pártot naiv álmodozásából, hogy ráeszméljenek végre valóságos helyezetükre. Hiszen az is világbotrány, hogy ha huszonöt szociáldemokrata képviselő asszisztálásával normális parlamenti tanácskozásokat lehet tartani, amig a forradalom áldozatai börtönben pusztulnak. Mondom ez is szörnyü, ha ilyenkor tanácskozhatik és pedig másról tanácskozhatik a nemzetgyülés. De micsoda soha jóvá nem tehető árulás és hitszegés az, ha a szociáldemokrata nemzetgyülési képviselők nyári szabadságra képesek menni, belenyugosznak a nyári parlamenti szünetbe, amig a nemzetgyülés meg nem szavazza, a kormány el nem rendeli a börtönben ülő szociáldemokrata elvtársaiknak, minden politikai bebörtönzöttnek szabadlábra helyezését. Igenis öt évvel a forradalom után meg lehet végre követelni, hogy se normális parlamenti tárgyalást, de még kevésbé idillikus parlamenti szünetet ne türjenek a szociáldemokrata képviselők addig, amig a börtönök ajtajait ki nem nyitják. Vagy vágják oda rongy mandátumukat és ha ennyire tehetetlenek, ha ennyire nem tudnak, nem mernek vagy nem akarnak cselekedni, akkor lássák be végre, hogy megbuktak és mondjon le a magyarországi szociáldemokrata párt vezetősége is. Már nem csak a tizenkettedik óra mult el, hanem — az istenért! — öt esztendő . . .

Háborus évforduló. Nem lehet elégszer emlékeztetni ezekben a mélabus juliusi napokban arra, hogy most lesz tiz esztendeje annak, hogy a világháboru véres és szennyes gyalázata rászakadt a szerencsétlen emberiségre. Közeledik a tiz esztendős háborus évforduló és ezekben az időkben emlékeztetni kell a könnyen felejtő embereket arra, hogy mi volt a háboru, hogy mit jelentett az, ami vagy tiz esztendővel ezelőtt elindult pusztitó és kárhozatos utjára. Ezeket a juliusi napokat minden jó szándéku ember használja fel arra, hogy felidézze sötétlő emlékeit a háborus időknek, hogy vissza gondoljon és emlékeztessen a szenvedésnek, nyomornak, kinnak, fájdalomnak, könnynek, vérnek arra a tengerére, amely elárasztotta egész Európát és elakarta nyelni az egész kulturvilágot. Verjük félre a harangokat, zaklassuk fel az elpihent emlékeket és teli torokkal harsonázzuk a világ minden szabad földdarabján, hogy lakolniok kell a háboru bünöseinek és össze kell fogni a béke és a haladás minden barátjának, azért, hogy soha-soha többé a háboru lidérce rá ne nehezedhessék a szegény szenvedő emberek életére, hogy a béke örök várát fölépitsük ledönthetetlen magasságba. Aki békebarát, aki pacifista, az a tiz esztendős háborus évfordulon szálljon magába és érezze kötelességének az emlékeztetés nagy misszioját és messzi hangzó, ihletett propagandát végezzen az aljas, bünös, pusztitó, gyilkos és vészes háboru ellen . . .

Ara Ausztriában 4000 korona, Csehszlovákországban 2 szokol, Romániában 10 lei, Jugoszláviában 5 dinár, Amerikában 15 cent, Franciaországban 1.50 frank. Megjelenik minden vasárnap!

Vannak még birák Magyarországon

A főhadnagy, aki a kommünben is gyilkolhatott — Fölakasztották, vagy nem akasztották föl Jehodek Mihályt?

I.

A budapesti honvéd törvényszék jogerősen felmentette a felbujtói minőségben elkövetett gyilkosság vádja alól Strehn Károly főhadnagyot. A proletárdiktatura alatt Strehn a budafoki katonatanács tagja volt és ebben a minőségében, állitólag a hadügyi népbiztosságtól kért utasitás alapján kivégeztetett egy gyilkost. A diktatura bukása után megindult ellene az eljárás. Öt évvel az esemény után került a honvédtörvényszék elé Strehn főhadnagy és egynéhány erélyes zsidózás után kijelentette, hogy a katonatanácsi vezető tagságot csak azért vállalta el, mert az „eredetnél" akart lenni, hogy a „kommunisták ellen működhessen". Az ügyész elejtette a vádat és kijelentette, hogy most, higgadtabban megvizsgálva a Strehn ellen emelt vádat, elfogadható, hogy cselekményét közérdekből követte el. A biróság ennek alapján a katonai perrendtartás szerint felmentette Strehnt. Azok azonban, akik Strehn utasitására a halálos itéletet megszövegezték és akik parancsra a kivégzést végrehajtották, rögtön a kommün után az ugynevezett „gyorsitott" tanács elé kerültek a pestvidéki törvényszéken és az akkori idők izgalmában 8—10 esztendős fegyházbüntetést kaptak és még ma is börtönben vannak.

Az elitéltek hozzátartozói most, amikor a felmentő itéletről értesültek, ügyvédjeik utján kegyelmi kérvénnyel fordultak Pesthy Pál igazságügyminiszterhez. A kérvény kiemeli, hogy a sulyos büntetésre elitélt egyszerü budafoki mesteremberek és földmüvesek csak Strehn rendelkezését hajtották végre és különös állapot lenne, ha ugyanabban az országban ugyanazért, sőt sokkal enyhébben minősülő cselekményért egyeseket szigoru büntetéssel sujtanak, mig mást, akinek kezdeményezésére és utasitására történt az esemény: felmentenek azon a cimen, hogy közérdekből cselekedett. Megemlitik a védők, hogy védenceik már amugy is kitöltötték a rájuk rótt büntetés jelentékeny részét és kérik az igazságügyminisztert, hogy addig is, amig az esetleges pörfelvétel tisztázza őket: kegyelmi jogánál fogva helyezze szabadlábra a „gyorsitott" elitélteket.

II.

A nemzetgyülés egyik januári ülésén Esztergályos János képviselő egy interpellációjában elmondotta, hogy Nagymaroson a csendőrök Jehodek Mihály szökött internáltat elfogatásakor a lábánál fogva egy szilvafára akasztották és ütlegeléssel megkinozták. A honvédelmi miniszter válaszában szigoru vizsgálatot igért. A csendőrfelügyelőség ügyésze ennek befejezése után vádiratot is adott Ujpál József őrparancsnok, Márkus Géza és Novák Lajos csendőrök ellen sulyos testi sértés vétsége cimén. A főtárgyalást ebben az ügyben most tartotta meg a honvédtörvényszék alsóbiróságán Takács Guidó dr. századoshadbiró itélőtanácsa.

A biróság előtt az őrparancsnok és a csendőrök tagadták, hogy Jehodeket fölakasztották volna a szilvafára és hogy bántalmazták. Vallomásuk szerint a nagymarosi kocsmában megtudták, hogy a községben egy idegen ember többek előtt hangoztatta, hogy a zalaegerszegi internálótáborból megszökött, sőt olyan kijelentést is tett, hogy el fog bánni a nagymarosi csendőrökkel. (A fegyvertelen, megkinzott, agyonéhezett internált el fog bánni a felfegyverzett csendőrökkel!) A nyomozás során a szökött zalaegerszegi internált buvóhelyére is ráakadtak, amikor azonban ide bezörgettek, nem engedték be őket. Kivülről hallották, amint a szobában valaki a revolverét tölti. Nagynehezen behatoltak és akkor az egyik szalmazsákban elbujva megtalálták Jehodek Mihályt, akit bekisértek az őrparancsnokságra. Onnan azonban Jehodek egy őrizetlen pillanatban, lecsavarta a lábára erősitett láncot, megszökött. A másik lábáról nem sikerült a bilincset levenni és amikor azt maga után vonszolta, megakadt s elvágódott a földön. A csendőrök utólérték és a láncnál fogva tartották. Jehodek kapálózott és ebből származhattak a sérülések, — mondották a csendőrök. Történt pedig az egy szilvafa alatt. (Miért kapálódzott Jehodek a szilvafa alatt. A jó csendőrök bizonyára figyelmeztették, hogy ne tessék kapálódzni, mert megüti magát.)

Akkor Jehodek ujból kiszakitotta magát, de csakhamar elfogták. Visszavitték az örparancsnokságra, ahol most már az ágyhoz láncolták. A következő nap pedig elszállitották Zalaegerszegre.

A biróság kihallgatta tanuként Jehodek feleségét is. Elmondotta, hogy amikor az eseményt megtudta, azonnal értesitette a szociáldemokrata pártot és mivel ugy hallotta, hogy férjét a lábánál fogva akasztották fel és ütötték: ilyen értelemben közölte ő is az esetet.

Ezután Jehodek kihallgatására került sor, akit a gyüjtőfogházból vezettek elő. Tanuvallomása szerint ugy történt minden, ahogy Esztergályos képviselő a nemzetgyülésen elmondotta.

A következő tanu annak a nagymarosi háznak a lakója, akinek udvarán Jehodeket szökésekor a csendőrök elfogták. Elmondotta, hogy udvarán van egy szilvafa, de arra Jehodeket a csendőrök nem akasztották fel.

Ismertette a biróság még Jehodek sérüléseiről annakidején fölvett orvosi látleletet, amely szerint ugyan voltak sérelmi nyomok a testén, de azok a szakértő szerint részben a bilincstől, részben pedig eséstől származhattak.

A csendőrügyész mondotta el ezután vádbeszédét, melyben fentartotta vádját. Gruber György dr. védőbeszéde után a honvédtörvényszék a csendőröket a vád és következményeinek terhe alól büncselekmény hiánya cimén fölmentette. Az ügyész a főtárgyaláson bejelentett föllebbezését másnap irásbelileg visszavonta és igy a nagymarosi csendőrök ügyében hozott fölmentő itélet jogerős.

Beszélgetés Károlyi Mihállyal

A „Reggel" cimü budapesti hétfői lap legutóbbi számában oldalas nagy intervjut közöl Károlyi Mihálytól. A feltünéstkeltő cikk cime „Egy este Londonban Károlyi Mihály gróffal". Vásárhelyi Gyula hirlapiró irja meg a cikkben igen érdekesen és Magyarországon szokatlan objektivitással Károlyi Mihállyal való beszélgetését. Károlyi érdekes nyilatkozatában először is a személyével kapcsolatos alávaló rágalmakról beszél és cáfolja a magyar kormány és a magyar sajtó öt esztendős hazudozásait. Azután subjektivebb részletek következnek és mi anélkül, hogy módunkban volna ellenőrizni, hogy valóban szó szerinti hüséggel adjuk vissza a különben jóindulatu ujságcikk Károlyi nyilatkozatait, alább közöljük a „Reggel" cikkének befejező részletét. A cikkiró szerint Károlyi a beszélgetés során igy nyilatkozott:

— Nem bizom... Sokan becsaptak már!

Unottan és egykedvüen beszél, látszik, hogy csak azért, hogy egy kicsit magyarul beszélhessen.

— *Nem érdekel, hogy irja meg, hova irja meg, azt, amit elmondtam és elmondok, mert magában sem bizom. Irhat, amit akar, jót én már ugysem igen remélek senkitől sem.*

Pár pillanatig nyomasztó csönd tolakodott közénk. Aztán kérésemre mostani életéről, munkájáról, nélkülözéseiről kezd beszélni. Nyiltan, őszintén, egyszerüen, minden kertelés nélkül. Pedig most lát először életében.

— Ugyan kit érdekel az, hogy én mit csinálok, miből élek? Élek. *Sokat, nagyon sokat dolgozom feleségemmel együtt, aki ugy áll mellettem a nyomoruság és küzdés közepette, mint egy hös.* A Labour Party jóindulatából munkánk is akad. Forditunk jelentéseket, ügydarabokat, franciából, németből angolra. Sokat nem hoz, az igaz, de a kevés is sokat számit most minálunk. Bizony, bizony — jegyzi meg egy fanyar mosollyal — ugy élek, mint egy bohém. Kénytelen könnyelmüséggel. Egyik napról a másikra. És nem egyszer fordul elő, hogy vacsora nélkül fekszünk le. A memoárjaimból befolyt pénz nagyrészét már föléltük. Karácsonyig valahogy csak elvergődünk, de hogy azután mi lesz, arról ma még igazán fogalmam sincs. Most jelenik meg memoárjaim második kötete. Talán ezzel sikerül megint egy kis időre elüzni a nyomasztó anyagi gondokat. Most készül memoárjaim első kötetének angol, francia és olasz nyelvü kiadása. Majd csak jövedelmez ez is valamit. Nem tagadom: Az anyagi gondok utálatosak. De kétségbeesve nem az élet materiális tartalma, hanem amiatt vagyok, hogy a gyermekeimet nem tudom odahaza nevelni. Ehhez pénz és lakás kellene, mert itt, ahol most élünk, nem tudom őket, szegénykéket, ugy ellátni, ahogy azt elengedhetetlenül szükségesnek tartom.

— A feleségemnek van még egy kis vagyonkája. Nem jelentékeny az egész, de a kamatok elegendők az intézeti költségek fedezésére. Mert intézetben vannak.

A legrémesebb a dologban az, hogy alig tudnak magyarul beszélni. Ez megöröl és kétségbeejt, pedig egyelőre nem tudok rajta segiteni. Ezen csak akkor tudok majd változtatni, ha megunkhoz vehetjük őket és foglalkozhatunk velük.

Idegesen dobol az asztalon Károlyi Mihály gróf, miközben ezeket a szomoru dolgokat előadja. Föl se néz. Mintha nem is nekem, hanem önmagának beszélne. Más témát keresek.

— Mivel szokta eltölteni a szabad idejét? — kérdeztem.

— A Labour Party könyvtárában, amikor csak lehetséges. Barátaimmal, amikor kedvem van rá. Bolyongásomnak egyetlen és fölbecsülhetetlen előnye, hogy nagyon sok, rendkivül értékes összeköttetésre tettem szert. Jól ismerem az angol politika jelenlegi irányitóit, legtöbbjéhez közülük személyes jóbarátság füz. Gyakran kapok meghivást az angol arisztokrácia köreiből is, mert itt valósággal attrakciószámba megy, ha egy önkéntes számüzetésben élő köztársasági elnök egy estélyen megjelenik. Ami szabad idő ezenfelül még rendelkezésemre áll, azt a British Muzeumban töltöm.

Éjfélre jár. A hallból egyre-másra távoznak a vendégek.

— Ideje volna hazamenni — mondja Károlyi Mihály gróf. És künn, a sötét londoni utcán, egy szinte öntudatlan gondolattársulás folytán Parádról kezd beszélni. Milyen a birtok, kik nyaralnak ott? Hazamenni! Mikor? Az Isten tudja csak! A jelenlegi rezsim alatt még beszélni sem lehet erről. Akkor sem, ha ez megbukik, vagy átalakul, vagy más éra jön. Majd ha ennek a rezsimnek még az utórezgéseit sem lehet észlelni. Öt év mulva. Vagy tiz év mulva Vagy soha tán...

Károlyi Mihály gróf még mindig elegáns alakja eltünik a kis pensió lépcsőházában.

A kormány támadása: nem a nemzet elleni vétség. A budapesti törvényszék vádtanácsa végre elvi jelentőségü határozatban állapitotta meg, hogy a kormány nem azonositható a nemzettel és a kormány kritizálása ennélfogva nem tekinthető nemzetgyalázásnak. A nélkül, hogy nagy jelentőseget tulajdonitanánk a budapesti vádtanács ezen elvi fontosságu határozatának, megállapitjuk, hogy ezzel a biróság az emigrációs sajtó igazának vitathatatlen álláspontjára helyezkedett. Az eset előzményei különben a következők:

Vass János dr. 1922 május 22-én Szentmártonkátán programbeszédet akart tartani a szolgabiróság előzetes engedélye alapján, a csendőrség azonban a gyülés megtartását megakadályozta, sőt azt sem engedte meg, hogy a Vass János társaságában megjelent Buza Barna dr. bárkivel is szóba-álljon a községben. Ha valakivel szóba-állt, a csendőrök szuronyt szegeztek. Buza Barna ekkor azt a kifejezést használta: „Látjátok, ezt teszi a kormány. Gyilkosok és panamisták szabadon járnak, a becsületes embert pedig nem engedik a néphez beszélni." Emiatt az ügyészség vádiratot adott be Buza Barna ellen a nemzet megbecsülése elleni vétség cimén. Buza Barna védője, Nagy Artúr dr. ügyvéd a vádirat ellen kifogásokkal élt, melyeket a vádtanács Denk kúriai biró elnöklete alatt július 14-én tárgyalt. A védő elsősorban azért kérte a vádirat elutasitását, mert Buza Barna csak a kormány tényeit kifogásolta és nézete szerint a kormány kritizálása nem meritheti ki a nemzetgyalázás fogalmát, A kormány nem tekinthető egynek a nemzettel, mert a nemzet nagy tömege nem azonositja magát a kormány tényeivel és a kormány nem mindig tekinthető a nép megbizottainak.

A vádtánacs a vádiratot elutasitotta és Buza Barna ellen az eljárást megszüntette, azzal az indokolással, hogy az inkriminált kifejezések az adott körülmények között csak a kormány működésének kritikáját foglalják magukban, ami a terhelt részéről nem tekinthető jogosulatlan eljárásnak akkor, amidön a csendőrség erőszakkal akadályozta meg a programbeszéd megtartását és az emberekkel való érintkezést. A kormány tényeiről hangoztatott birálat nem állapitja meg a nemzet megbecsülése elleni vétséget.

„AZ EMBER" elöfizetési árai:

Egész évre:	Fél évre:	Negyed évre:
220.000 o. k.	110.000 o. k.	55.000 o. k.
110 cs. k.	55 cs. k.	28 cs. k.
550 lei	275 lei	140 lei
275 dinár	140 dinár	70 dinár
8 dollár	4 dollár	2 dollár
64 fr. frank	32 fr. frank	16 fr. frank

Ha jól akar enni ugy csak a SCHWARZ Restauratióba menjen II., Rotensterngasse 31. Magyar kereskedők találkozóhelye

RENAISSANCE-BAR (DUKESZ-BAR) I., SINGERSTRASSE 9 Egyeflen magyar mulató! Legjobb cigányzenekar! Naponta 2-ig, hétfőn 4-ig nyitva.

A kolozsvári ujságirók hősies küzdelme a kiadókkal.

Kolozsváron az ottani magyar lapok kiadói méltánytalan magatartásukkal sztrájkba kergették ujságiróikat, azt a jeles és nagyszerü hirlapirói gárdát, amely Románia e legnagyobb magyar városában fővárosi nivóju, előkelő tónusu sajtót teremtett. A legképzetteb és legtalentumosabb magyar ujságirók lelkes gárdája dolgozik a kolozsvári redakciókban és minden kollegiális együttérzésünk és bajtársi szolidaritásunk ezeké a hősies küzdelmet vivó ujságiró társainké, akiket a kiadói elvakultság le szeretne törni. Alább részletesen közöljük a kolozsvári ujságirósztrájk eddigi történetét azzal, hogy kitartást és sikert kivánunk a harcban álló ujságiró társainknak:

A kolozsvári magyar lapok kiadól és munkatársai között kötött kollektiv szerződés május 30-án lejárt. Az ujságirók tárgyalásba kezdtek a kiadókkal a szerződés megujitása iránt. A kiadók azonban olyan követelésekkel állottak elő, amelyek teljesithetetlenségе nyilvánvalóvá tette, hogy az ujságirók és munkáltatók viszonyát nem akarják szerződéses alapon rendezni. Igy követelték a fizetési minimumoknak 25%-kal való leszállitását, ami — tekintettel a lei 25—30%-os esésére — a fizetések reális értékének 50—55%-kal való leszállitását jelentette volna. Követelték ezenkivül a családi pótlékok eltörlését, vagyis a családos ujságirók fizetésének a családtalan ujságirók fizetésével való egyenlővé tételét. Ez a két követelés, amely morális és szociális szempontból monstrumnak tekinthető, elárulja a kiadók álláspontjának szellemét. A kiadók többi követelése arra irányul, hogy az ujságirok szervezetét szétbomlasszák s az ujságirószervezetben csoportosult nagy szellemi erőt a kiadók önkényének játékszerévé tegyék. Ez Erdélyben azt jelentené, hogy a magyar sajtó nivójának lecsökkentésével a szabadságjogok, a népkisebbségi és kulturális érdekek védelme teljesen lehetetlenné válnék. Az ujságirók erre a munkaügyi inspektorátushoz fordultak, de a kiadók tárgyalni sem akartak az emlitett előzetes föltételek elfogadása nélkül. Ezután az ujságirók tiz napon át hiába törekedtek arra, hogy a kiadókat érdemleges tárgyalásra birják. Kivánságaikat minimumra szállitották le, de hosszu ideig még csak választ sam kaptak.

Végül is az ujságirók végső terminust adtak szerda este 7 óráig. A terminust csütörtök délig meghosszabbitották, de nem kaptak választ. Nem kaptak választ délután sem, bár megjelentek a szerkesztőségekben s a „Keleti Ujság“ igazgatójának kijelentették, hogy a válasz átvételéig várakozó álláspontra helyezkednek. Ennek ellenére délután 5 órakor a kiadó az ujságirókat kizárta és fölhivta őket, hogy távozzanak a szerkesztőségből. Az „Ellenzék“ és „Ujság“ lapvállalatoknál pedig az igazgató az ujságirók kérdésére kijelentette, hogy a „Keleti-Ujság“ igazgatójával a történtek után is szolidáris. Az „Ujság“ munkatársai ezt a kijelentést kizárásnak minősitették és elhagyták a szerkesztőség helyiségeit.

A kiadók föltételeinek elfogadása az ujságirás szellemi és erkölcsi szinvonalának hatalmas csökkentésére vezetett volna. Rövidesen kitünt, hogy az anyagi ellentétek kiegyenlitésére hajlandóság mutatkozott a kiadók részéről, de világossá lett, hogy a kizárás tulajdonképeni célja a Kisebbségi Magyar Ujságirószervezet teljes letörése. A kiadók ugyanis nem akarnak engedni abból a követelésükből, hogy ellentétben a négyéves jogállapottal, ezután olyan ujságirókat is alkalmazhassanak, akik nem tagjai semmiféle ujságirószervezetnek. Az egykori Erdélyre különösen áll az, hogy a magyar sajtó nivója a kulturális szükségletek, a szabadságjog védelme és a népkisebbségi sors érdekében napról-napra vivandó küzdelem csak az ujságirószervezet és a benne levő válogatott, kiváló képességü tagok morális és gazdasági egységének teljes föntartásával lehetséges. A kiadók követelésének teljesülése a magyarságnak ezt a meglevő tekintélyes és erős szervét rombolná össze. A lapvállalatok rideg üzleti számitással a legideálisabb szellemi fölépités sokesztendős müvét akarják összerombolni az itt élő magyarság pótolhatatlan kárára.

Viadal a vérrel

Irta: HATVANY LAJOS

Hatvany Lajos Ady tanulmányának legujabb sorozatából való a következő fejezet:

Akiről Ady verse hallgat, Ady prózája Mihályi Rozália néven nevezi a végzet asszonyát. Ady sohasem látta ezt az asszonyt.

Mert Mihályi Rozália, vörös, kicsi szinházi némber, kinek csak az ajka volt „magától piros“, már régesrég a sirban pihent, szegény, kis Mihályi Rózsi, amikor Ady Endre meglátogatta. S mégis, ennek a halottnak holt csókja volt a legfatálisabb csók, melyet Ady Endre valaha csókolt. Miért? Hogyan? Miképpen? Ezt meg is irta Ady Endre. Még pedig abban a legnevezetesebb elbeszélő irásban, mely az Igy is történhetik cimü, összegyüjtött prózák kötetében található.

A dolog ugy történt, hogy Ady Endre voltaképpen nem is Mihályi Rozáliát csókolta, hanem valami Kun Marcella nevü némbert, fekete leányt, kék szemüt, nem babonásat, okosat, vidéki félprimadonna-félét, akiről az a vidéki ujságiró, aki akkor Ady Endre volt, rótta szorgalmasan, rótta-rovogatta az ujságkritikákat.

Jó kritikáért jó szerelem jár. Ez igy volt szokás Debrecenben, Nagyváradon, sőt mi több, Debrecennél, Nagyváradnál nagyobb városokban is. Például — ugy mondják — Budapesten. Ugy hallottam, még Párizsban is.

Kun Marcellának nem volt nagy kedve a szeretkezésre. Ő tudta miért, meg is mondta: „Ismerem magukat, tudom, hogy hiába beszélnék, sirnék, ellenkeznék, jól van. Nekem ez nem kell, fáj, de maguk ilyenek. Én még mindig meglakoltam, valahányszor férfival volt dolgom. Különösen eggyel, akit utáltam, de muszáj volt, aki a testemet is megölte....“

Amint látni, ez a Kun Marcella, magát semmiképpen sem kellető, szokatlanul őszinte nőszemély. Mondjuk ki kereken: olyan lány ez, aki már túl van minden teketórián. Neki már csupa semmi — ami a férfiu számára olyan nagy dolognak látszik, — silány, kis női testének bus odaadása. De még ezt a csekélyke nőiséget is megkivánja a fiatal ember. Azért fiatal. Ez a fiatalság. Az az ifju, akiről Ady Endre a novellát irja és akiben nem nehéz a vidéki ujságokba irogató Ady Endrére ismerni, olyan igen nagyon fiatal még, hogy az ő számára ez a józan hűvösségü szerelemtelen nőstény is: „a létezés legkivántatóbb vánkosának, a pihenőnek, a pihentetőnek“ látszik, — „az érdemes helynek, ahol pihenni kell s ahol szivesen pihen el örökre az ember“. Ő még ott tart, hogy átkozott, veszett éjszakában hánytorog, mikor pedig csak arról van szó, hogy holnap délután Kun Marcella ajtaja nyilik meg a számára. Nem kell rajta csudálkozni, hogy ily rossz éjszaka után a legénynek beköszöntése a fekete, kékszemü leanynál, megfelelően bágyatagul történik. Nincs is igen kedve szeretni: „azonban az ember nagyon szomoru állat, akinek akkor is muszáj néha szeretni, amikor nincs kedve hozzá. Odaültem Kun Marcella mellé s nagy, csinált dühvel megmartam az ajkát. Néki csak az jutott eszébe, hogy megharapott ajkát egészen tiszta vászonzsebkendővel tanácsos nyomogatni.“

(Stendhal Julien Sorelje, amikor megkapja az imádottját, ilyen hideg néző szemmel, ily unottan nézi az asszonyt és nézi a mámort és nézi önmagát.)

Ennyire fölösleges volt az ölelés, amely sors és rendeltetés szerint végül a legelévülhetlenebbül végzetszerü lett. Egy hajszálon mult, hogy meg nem történik. Semmi ok se volt reá, hogy megtörténjék. A férfi ugy akarta, hogy nem is nagyon akarta, már ahogy férfiak akarnak, ha nem nagyon akarnak. A nő meg nem akarta, éppen nem akarta, már ahogy nők nem akarnak, hogy azért mégis csak, kicsit mindig akarnak. Ezt a véletlent: amely, ha nem esik meg, hát nem esik meg, ki meri mondani Végzetnek a buta vakesélyt? Vajjon miért volna végzet az a perc, amilyen perc annyi ketyeg az órán?

S mint ahogy az óra ketyeg, oly gépiesen következik be, hogy a férfi, aki ölel, „mintha megháborodott volna“ s a nő szeme, a kék, ha olyan kék is, mint a Kun Marcelláé, ilyenkor mintha feketélne. Ennyi az egész. Megtörtént. S ami megtörtént, nem lehet tenni meg nem történtté. Pedig a csóknak, még az emléke is kirezgett a csókos férfi gyorsan feledő idegéből. Mert szomoru csók volt s a magamfajta ember a csókot azért hajszolja, hogy a szomoruságtól szabaduljon. De ami az emlékből kivész, hiába vész ki onnét, azért ha megvolt, megvolt, — ki nem vész a vérből és a testből. És ami volt, az van és lesz is mindörökké. Örökség és kiirthatatlan.

.... a mi csókunk a véremben olyan lett, mint egy kehely, melynek későn jut eszébe, hogy kicsorduljon. Csupa rózsákat nyilott a vérem. Kun Marcella lehajtotta a fejét, megcsókolt s ezt mondta:

.... Most már ugyis mindegy, te akartad, én megmondtam neked.“

Ezt Kun Marcella mondta, egykedvü szavával annak a véletlennek, melynek emberek közt végzet a neve.

Volt aztán egy másik férfi is, az is ujságiró volt, az is a szinigazgató barátja, akinek szintén szerelmet volt muszáj adni, — ennyit tud Kun Marcella a dologról. Elmondja, amit tud. Nem igen gondolkozik fölötte, mert a nő a jelenségeket egyenként és különkülön egymás után veszi tudomásul és csak a férfi foglalja őket nagy egészbe és csakis ő lát titkot a mindennapban, hogy elgondolkozzék fölötte. A férfi tehát igy godolkozik el:

„Egy nulla, egy senki, ennek csak érdemes volt vérembe venni valamelyik szép szerelme emlékezését. Próbalkoztak az ötleteim, hogy ne vegyem nagyon rossz néven a dolgot, mert érdekes furcsa. De az egészségem, mert már Jóh-egészség, viszont neheztelt, viharzott s halálosan haragudott. Kinek a csókja jött közénk, ártalmasan, csinján, közém és Kun Marcella közé? Itt valakit keresnem kell, itt valakit még meg kell találnom. Itt nagy titkok vannak. Én fogom magam s csókolok nagy küzdelmek után s a vége az, hogy valaki előttem járt s megmérgezik a csókomat....“

A mérgezett csók után elindul a világot befoglaló, de már mérgezett férfi-gondolat. Egy nevet kell tudni. A név beteg emberét kell tudni. Egy valakit, aki volt és akinek mérgezés a csókja. A férfi, még a vére gyalázatában is, örök romantikus, azt hiszi, hogy gyalázatos komiszsággal, durva kérdéssel kell a titkot kicsalni. Ez hat. Mire a nő, aki megszokt a férfikomiszságot és a vére gyalázatát is, egy nevet felel és egy cimet, egyszerüen, döbbenet nélkül, ahogy nők szoktak, ha a legmindennapibb ügyeikről van szó.

A nő nem csodálkozik. Csak a férfi kapta a csodálkozás adományát, — ő a kapcsolatok keresője, a világokat kapcsoló törvények kutatója:

„Elmegyek hozzá, ahhoz a gazemberhez, gondoltam. Végre is az ember minek nézzen utána, ha nem néz utána a csókjainak....?!“

És a férfi keresni megy azt a valakit, aki a csókját megmérgezte. Keresi. Meg is leli. Az a valaki: ujságiró, magyar, pesti, tudatlan. Komisz és zsidó. Az a valaki eleinte hetvenkedik, azután, jó arculcsapások árán, megjohádzik, végül:

„— Ismerte Kun Marcellát s kitől jött hozzá maga pimasz, senki, gazember?

Alázatosan vallott, verte a mellét, mindjárt meg is nevezte nekem Mihályi Rózsikát.

— Mihályi Rózsika — kérdeztem én — vöröshaju, piroszzáju, feketeszemü?

— Igen, igen, igen, egyszer Aradon, hiszen Ön is férfiu, ne haragudjon.

— Tehát Mihályi Rozália, kóristáné, Isten önnel, nyomorult ember.

No, hiszen én ezt a nőt ismerem, ezt én már sokszor láttam, amikor mást öleltem. Mihályi Rozália, itt nagy számonkérés lesz, ha mi találkozunk.“

Ezt a számonkérő találkozást megejteni, Aradra utazik a férfiu, aki a sohsem-látott lány fertőző csókját a vériben hordja. Ki tud Mihályi Rozáliáról?

A kritikus nem akar folyton idézni és még kevésbé akarja a novellát tartalma száraz vázlatára koppasztani. Ez az aradi hajsza egy név, egy nő után, a betegség lázában liheg. A legtökéletesebb Ady-próza.

A találkozás egy sir előtt esik még, melynek fejfáján olvasható:

— Itt nyugszik Mihályi Róza, élt huszonhat évet. Béke poraira. „Kivánkozom elköltözni és lenni Krisztussal, mert az mindennél jobb.“

Ez a Mihályi Róza csókja, a vöröshajué, a piros-piros ajkué, feketeszemüé, a halott leányé, akit látni fog az ő halott vérének mételyét magában hordó és eleven férfi amig utána nem hal.

* * *

„Egy káprázatosan gazdag fejü, fiatal s máris diadalmás magyar iró — jegyzi föl a Magyar Pimodan Tas Pétere, kinek álnevében Ady Endre irja vallomásait Ady Endréről — egyszer, amikor még Budapesten éltem, a genieről adott magyarázatot. Ma sem tudom, ötlet volt-e, blaszfémia, tragikus meggyőződés, hecc, vagy micsoda, azt bizonyitgatta, hogy a zseni, a geniusz, kellő időben megérkezett, — (óvatosan nevezem meg) vérbaj!“

A fiatal s diadalmas magyar iró, aki nem más, mint Ady Endre, szokta volt e blaszfémiát hirdetni. Szégyenét és kinjait igy kendőzgette, szemérmetlen látszatu szeméremmel. S az emberek a nyegléskedő, kihivó szólásforma mögött nem érezték meg a tragikus meggyőződést. Fölültek a kaján, magával is kajánkodó Adynak. A blaszfémiából vádat kovácsoltak ellene. Ezek a „felülő“, felületes itélők nem olvasták el Mihályi Rozália csókjáról, az evangéliumi példázatok szüzi tisztaságában megirott novellát. Pedig csakis ez a novella adja a blaszfémia igaz értelmét, — ez adja kezünkbe a kulcsot, hogy mit értett Ady Endre a vérbajnevelte genie alatt.

A halott Mihályi Rozália rettenetes, nagyszerü látomása nem engedi őt többé boldogönfeledten üzni a szerelmet. Az ifju igy veszti el gyermeteg gőgjét, hogy a csókja, az ő csókja, első csók mindenek fölöt való és egyetlen, amilyet előtte senki se csókolhatott más.

Mielőtt Kun Marcella volt, illetve mielőtt Mihályi Rózsi volt, ugy érezte magát Ady Endre, mint az igen fiatalok, hogy ő a legszebb siheder belülről (belülről szépülnek meg a szerelmes fiatalok, még ha csufak is), hogy ő szerelem közben bolond és hogy egyetlen az ő bolondsága és hogy ezért örvenődén jajgasson, akit ő magának választ és dicsekedjék el vele.

Mihályi Rózsi után a mementók végzetes vörös sörénye lobog fel és a fátum fekete szeme is ott leskel a csókban.

A csók nem különvaló embernek, különvaló nagyszerü és egyetlen ügye többé. A csók, a mindenki dolga, közösség, beletartozás, mely által nagy, bus, életigazságos rokonságokba kerül az ember. Nem pogány gőgre tanit a csók, hanem krisztusi alázatra.

Ezzel a tudással lehet ugyan élni, muszáj is, ha már nem lehet nyugton „nyugodni Krisztusban, aki mindennél jobb“. De a belülről szép ember szépségét megtépázza a kérdés, az élet-halál kérdése, hogy érdemes-e élni, nem volna-e jobb halni? Száll a sóhaj a halál felé, meghalni volna jó:

„O jaj, bizony jobb, de mit csináljanak azok, akik el nem költözhetnek. Tovább élik, amig tehetik, amibe Mihályi Rozália belehalt.“

Ez lett a szent bolondságból, meg a jajongó örületből. Leszereltek a belső szépségek, árván lesorvadtak. Ez a tudás, ami fáj a megnyomorodott férfi-léleknek, mint ahogy Kun Marcella nyomoru testének fáj heyes ölelésü férfiak csókja.

És mégis, ki a lékek és test csomóinak kibontója? A megnyomorodás, a megfertőzés, nem kijózanodás. Mert a rossz vér inkább üzi, hajtja a megkivánás malmát. Igy lesz a test hervadása, lélek lankadása, mégis vágyak ébredése. Vadul forog a vágymalom kereke, testeket őröl, női, szép, fehér testeket folytonfolyvást.

Az ember ilyen ellenmondásokból gyurt teremtmény. Ilyen ellenmondásokból, melyek kijózanodásra nem tanitanak, ellenben brutalitásra vaditanak, megis ugyanakkor meg is szeliditenek, ki is javitanak, ki is tisztitanak bennünket. A fenhéjázó, aki vére betegségében megaláztatott, e bus, nagy, életigazságos rokonság érzetében ujra fölemeltetik a lét közösségének tudatába. Ez a fölkent, ki a boros kehelyből Isten vérét issza, Mihályi Rozália mételyes csókján keresztül is a Mindenbe, Istenbe, az Egybe csókolja belé magát. Igy jut el Ady lelkének diadalmán és testének-vérének siralmas, szégyenletes megalázottságán keresztül, ahova kálvinista, lelke eleve elrendelési hitéből is eljutott, ahova mindenünnét és mindenfelől eljut, a pogány Pánhoz, a krisztusi örökegyhez és a spinozai monista hit biztos nyugalmához.

Előfizetőinkhez. Ismételten fölkérjük t. előfizetőinket, hogy az előfizetési gyüjtőiveket haladéktalanul beküldeni sziveskedjenek a begyült összegekkel együtt Az Ember kiadóhivatalába: Wien, V., Hamburgerstraße 20..

Café-Restaurant Atlantis
Wien — Schwarzenbergplatz
Elsőrangu étkező és kávéház. Legfinomabb menü. **Az előkelő magyar világ találkozóhelye.** Minden este **Geiger** Max kitünő zenekara hangversenyez.

Az I. kerület legjobb magyar kóser konyhája
a **Neumann**-féle
I. Kleeblattgasse 4
(„RESTAURATION BEHR“)

Az elökelö magyarok csak
„Gleich cipöt“
vásárolnak. Ujonnan megnyilt cipőszalon. A legmodernebb és legfinomabb női és férficipők dús választéka.
Wien, I. Rotenturmstrasse 20
(Az „Orendy“ szönyegház mellek)
„Az Ember“ olvasó 3% árkedvezményben részesülnek!

Egy fehér terrorista naplójából

Eddig még nem irtak róla, de ez éppen a gyilkosoknak pechje, hogy előbb-utóbb kiderül minden bün. Somló Gyurka esetét a véres eseménynek egy résztvevő tanuja irta meg nekünk, aki szintén Horthy lobogója alatt harcolt és ugy látszik, hogy lelkiismeretén akar könnyiteni, amikor naplója véres lapjait a rendelkezésünkre bocsátotta.

A napokban ugyanis beállitott „Az Ember" szerkesztőségébe egy fiatalember, aki azt mondta, hogy honvédhuszár főhadnagy és afférja támadt a kapitányával, kardott rántott rá és leütötte. Ezért menekülnie kellett. Sok érdekes adatot tud a fehér terrorról és nyomban átadott naplójából néhány kiszakitott lapot:

. . . 1920. Február. Salm-Salmék és Madaryék már elvonultak Földvárról és Paksról. Pár hétig nyugalom volt, de jött a rekvirálás, amelyre a karhatalmat használták fel. A karhatalom pedig óriási hatalommal rendelkezett akkor.

Igy kapott parancsot a pápai karhatalmi parancsnok, Király honvéd huszárszázados, hogy a nélkülözhető karhatalmistákat küldje Veszprémbe. Király százados megkérdezte a századtól, hogy ki akar menni s a körülbelül 20 jelentkezőt, többnyire önkénteseket s hadapródokat, elküldte Veszprémbe, ahol a legénységhez lettek beosztva s igy egy komplett rekviráló századot alakitottak, amelyiknek Cseresnyés főhadnagy lett a parancsnoka s működési tere Dunaföldvár, Paks s a környék lett. 1920 február elején elment a század Földvárra. S ekkor megkezdődtek a szép napok. A szegény lakosság már akkor ki volt eléggé zsarolva, a sok mindenféle különitmény, amely arra keresztül vonult, szép szóért, értsd pofonért s ütlegért, amit talált, elvitt. Tehát a lakosság nagyon féltette s takargatta a kis megmaradt élelmi szereit. Cseresnyés főhadnagy és vezérkara: Takács hadnagy, Grézló zászlós, s Horváth önkéntes szakaszvezető voltak a teljhatalmu urak. Verekedés s ütlegelés napirenden volt s teljesen megszokott. Fiatal menyecskék s lányok, akik nem voltak hajlandók a magyar haza akkori fehér tollas s daliás vitézeinek forró ölelését türni, azzal lettek fenyegetve, hogy az utolsó szem élelmi szereiket is elviszik. Tehát mit csinált az a szegény parasztlány, vagy menyecske, a gyomráért mindenét odaadta s ha férfihozzátartozójának nem tetszett s közbe szólt, akkor kapott egy pár botot s azután behunyta a szemét. S nekem személyesen mondta a vezérkar egyik tollas hőse, hogy ott azt a nőt kapta meg szerelemből, a melyiket akarta, s annyi bort életében nem ivott, mint ott. Különben Cseresnyés főhadnagy is maga mondta, hogy ott öt percig nem volt józan, s állandóan két nő volt nála. S akinek nem volt szép felesége, vagy lánya, s nem tudta a dallákat egy kis borral megkinálni, vagy pénzt a szent célra áldozni (mindegyik egész halom pénzt vitt onnét haza) az nagyon rosszul járt, mert mindenét elvitték s ha kinyitotta a száját, akkor megverték. Panaszra menni nem lehetett sehova, mert hisz ők voltak az urak s a hatalmasak.

Szegény Somló Gyurka ugy került a kezükbe, hogy kifakadt ellenük. Azt találta mondani egy parasztnak, hogy Kun Béla alatt ez nem történt meg. A paraszt, hogy talán protekciót kapjon, ezt azonnal besugta Grézló zászlósnak. A zászlós azonnal Cseresnyés főhadnagyhoz ment s elmondta, hogy van itt egy Somló Gyurka nevü zsidó, aki kommunista. Cseresnyés éppen két leánnyal szórakozott, megparancsolta a zászlósnak, hogy hozzák a gonosztevőt elébe. Grézló zászlós Horváth önkéntes szakaszvezetővel s még két katonával, feltüzött szuronnyal ment Gyurkáért. Rugásokkal, puska aggyal biztatták a menésre, ugy, hogy mire Cseresnyés főhadiszállásához értek, szegény, jobbra-balra támolygott. Cseresnyés semmit sem kérdez, hanem azonnal ad pár pofoat s egy padot s mogyorófa pálcákat hozat. Cseresnyés főhadnagy a hölgyek előtt akarta magát produkálni. Hozzák a padot, a katonák lefogják Gyurkát s Cseresnyés sajátkezüleg ver szegényre vagy 50-et s azután a pálcát Grézlónak adja s akkor isznak egyet s Grézló tovább veri a nyöszörgő Gyurkát, mikor elfárad, akkor isznak egyet s a pálca Horváth önkéntes kezébe kerül, aki tovább üti a véres s alig nyüszörgő Somlót. Körülbelül igy ment ez 170 botig. Akkor már Somló Gyurka nem érzett semmit, nem érezte, hogy a hus a hátulján össze van szaggatva s ömlik a vér a testéből, a borzasztó sebekből, a részeg hősök azért ütötték tovább 500-ig. A lányok is kérték a főhadnagyot, hogy hagyja már abba, mert már nekik is borzasztó volt. Akkor felfogták az ájult Gyurkát s bedobták a börtönnek szolgáló pincébe, ahol már egy katona ülte a büntetését. A kulcsot Horváth önkéntes vette magához s ő becsipve felment a lakására s az éjt egy leány társaságában töltötte el.

Reggel nagy dörömbölésre ébrednek fel s egy szolgálólány fut az önkéntes urhoz, hogy jöjjön röktön, mert a bezárt katona azt mondja, hogy Somló Gyurka meghalt. Az önkéntes a lánynak azt mondja, hogy az csak Gyurkának a szerencséje. S valóban, Somló Gyurka ott fekszik a pince nyirkos földjén vérbe fagyva, holtan. Csakhogy a katona, aki együtt volt vele bezárva, mondja, hogy az önkéntes ur a hörgő Somló Gyurkának a pincében a szájába tett valamit.

S valóban, az orvos megvizsgálja, hogy Somló sztrichnin mérgezésben halt meg. Erre veszik fel a jegyzőkönyvet, hogy Gyurka kommunista volt, izgatott s éltette Kun Bélát s azért becsukták s a börtönben a félelemtől megmérgezte magát??? Ezután a főhadnagy parancsára kivitték a Duna partra s követ kötöttek a nyakára s bedobták a véres s huscafatos testet a Dunába.

Csakhogy ez nem minden. Jött a rendes világ. A székesfehérvári katonai törvényszék kénytelen volt az esetet megbolygatni s beidézte Grézló zászlóst s Horváth önkéntest. S a tárgyaláson mondja Horváth, hogy ők nem bántották, csak a félelemtől, hogy nagy büntetést kap, mérgezte meg Somló magát. Azt nem kérdezték, hogy egy letartóztatottnál hogy lehet sztrichnin? Horváth körülbelül másfél évvel ezelőtt találkozik Cseresnyéssel s elpanaszolja neki, hogy neki a birósághoz kellett menni ezek miatt, mire Cseresnyés megnyugtatja, hogy ő majd beszél az ügyésszel s el lesz intézve. S valóban ugy történt. Az akták eltüntek s az egész ügy el lett hallgatva. S még egyszer később, az ősszel mondta nekem Horváth, hogy Cseresnyés mondotta őneki, mikor vitték a börtönbe szegény, félig agyonvert Gyurkát, hogy tegyétek a gajdeszba.

*

Eddig szól a fehér terrorista naplója. Mi nem tudjuk ellenőrizni, hogy mennyiben felel meg az igazságnak, amiket az állitólagos főhadnagy volt cinkostársairól lejegyzet. Ügyész urak, mi van Cseresnyés főhadnagy urral, Grézló zászlóssal és Horváth önkéntessel?

Megkapták már vitézi földjeiket?

Óvás egy vádirat ellen

Irta: **Fényes László**

Vádiratot rendesen csak akkor szokott a sajtó közölni, ha az valamely vonatkozásban a közügyet érdekli és csak aképen, hogy egyszerüen leközli az ügyésznek, mint pörbeli félnek állitásait. Most is közérdek szempontjából, nagyon is emiatt, kell foglalkoznunk egy ügyészségi vádirattal, fájdalom, nem egyszerü tudósításképen, hanem, hogy óvást emeljünk az ügyészségnek a politika mezejére való kalandozása ellen. Annál is inkább, mert ez a politikai térre való kalandozás igen könnyen fogható föl, ugy, mint burkolt büntett földicsérése.

Pécsi és szegedi lapok nyomán néhány ujság, mint „érdekesség"-et kivonatosan közölte is már, hogy Veér Imre költő ellen, aki most tölti ki a köztársasági mozgalomban való tevékenysége miatt a biróság által reá mért másfél évi államfogházbüntetést és aki ez idő alatt már a szegedi fogházban meg is vakult — ujabb eljárást inditott a fogházban irt levelei miatt.

A dolog nem olyan egyszerü, hogy néhány érdekességet szolgáló hirrel keresztül nézhessük a veszedelmes precedenst, amely a vádiratban foglaltatik. Mindaddig vártunk, mig a vádirat a maga teljességében kezünkben nincsen, most azonban az igazságügyminizzter és a magyar jogászvilág figyelmét kell erre a vádiratra ráirányitanunk.

A tényállás röviden az, hogy Veér Imre a fogházból közéleti barátainak leveleket irt. E leveleknek csak az ügyészség által inkriminált egyes részeit ismerjük és ezekből is azt látjuk, hogy Veér Imre el van keseredve — nem a maga elég keserü sorsa —, hanem amiatt, hogy „olyan közélet van, ahol Héjjas Iván ötvennégyszeres rablógyilkossággal dicsekedhetik el és a belügyminiszter maga állit ki részére erkölcsi bizonyitványt".

A levelet, amelyet Veérnek egy őt meglátogató barátja vett át a fogolytól, elkobozták s azt hinné az ember, hogy ezzel, miután Veér Imrének igy levele nem más, mint gondolatainak papirra való vetése, amely a levél utján elkövethető büncselekmények kritériumát ki nem meritette, egyszerüen fogházfegyelmi uton elintéztetett.

Ezt azonban, a kérdés jogi részét majd a biróság eldönti, nem is emiatt szólalok föl. Fölszólalok azonban az ellen s az igazságügyminiszter ur figyelmét kell reá fölhivni, hogy akkor, amikor a vádat emelő ügyész azt mondta, hogy Veér Imre a nemzet megbecsülése ellen követ el vétséget azzal a kettős tényállitással, hogy: most szétbontom a két állitást):

1. „Héjjas Iván ötvennégyszeres rablógyilkossággal dicsekedhetik

2. és a belügyminiszter Héjjas Iván részére maga állit ki erkölcsi bizonyitványt," —

akkor maga a vádatemelő ügyész ur a következőket mondja:

„Veér Imre terheltnek ez a cselekménye is föltétlenül alkalmas az 1921: III. tc. 7. §-ának megállapitására, mert Héjjas Iván kommün utáni cselekményeiért kormányzói kegyelmet nyert, sőt a nemzetnek nem bolsevista-érzelmü tagjaitól elismerést kapott, — a nyugatmagyarországi harcokban tanusitott magatartásáért pedig minden igaz magyar háláját érdemli."

Ez az, amit nem lehet szó nélkül hagyni. Hiszen az, hogy

Héjjas Iván ötvennégyszeres gyilkossággal dicsekedett s hogy e gyilkosságok alatt rablások is történtek és hogy fájdalom, Héjjas lelkiismeretét nem is 54, hanem ennél sokkal több gyilkosság terheli, az köztudomásu, magam is bármikor hajlandó vagyok bizonyitani.

Azt, hogy a belügyminiszter állitott-e ki neki erkölcsi bizonyitványt, nem tudom, itt lehetne valami alapja az ügyész ur vádemelésének, ha ez a tény csakugyan nem igaz, ámde az ügyész maga siet vádiratával Veér Imre állitását bizonyitani. Mert az ügyész ur Héjjas Ivánnak, ennek az ötvennégyszeresnél többszörös gyilkosnak (fölbujtónak) maga állit ki ezzel az ügyészi vádirattal erkölcsi bizonyitványt, amint föntebb irásmüvét betüszerint közöltük.

Az ügyészi vádirat komoly államjogi cselekmény s nem arra való, hogy X vagy U ügyész ur a maga privát erkölcsi nézeteinek adjon kifejezést. Nem lehet olyan törvénye az Ur Istennek, vagy Nemzetnek és Államnak és Kormánynak és semmiféle intézménynek, amely megengedhesse azt, hogy valaki a törvény és biróság elkerülésévet akar embereket megbüntetni s minden törvényes és kötelező vizsgálat nélkül halomra gyilkoltasson embereket, amikor megvolt reá a törvényes szerv, amikor erre neki alkotmányunk értelmében

senki fölhatalmazást nem adhatott, mert ha adott, az akkor cinkostárs

És nem lehet sem államnak, sem nemzetnek, sem kormánynak olyan törvénye, amely a gyilkost dicsőiteni engedje azokért a gyilkosságokért. Aki ezt teszi, az törvénykönyrbe ütköző büntettet követ el.

„Héjjas Iván kommün utáni cselekménye", az egy privát társaság fosztogató és gyilkoló végigvonulása Csonkamagyarország városain és falvain, védtelen és 70%-ban ártatlan, de 100%-ban törvénytelen meggyilkolása és szörnyüségesen embertelen megkinzása. Ezt a kommün utáni cselekvést, ezt legyen szabad dicsérni valakinek, éppen királyi ügyésznek, egy ügyészi vádinditványban? Amint az ügyész ur teszi, hogy: „Héjjas Iván kommün utáni cselekményeiért kormányzói kegyelmet nyert, sőt a nemzet nem bolseviki érzésü tagjaitól elismerést kapott" satöbbi. Hiszen, hogy éppen a gyilkosságokra gondol ennél az elismerésnél az ügyész ur és azokra rámutatni, bizonyitja az, hogy a kormányzói kegyelemmel vonatkozásban mondja el. Márpedig a kormányzói kegyelem nem azért adatott Hejjás Ivánnak, mert a hazáról frázisokat szavalt, hanem azért, mert gyilkoltatott.

A kormányzó kegyelmi tényeről senki nem beszél ebben az országban, törvényünk a kormányzó cselekedeteiért a miniszereket állitja oda felelősnek. Azonban a kegyelem bünös embernek juthat csak osztályrészül s az a legkevesebb, hogy a társadalom az ilyen gyilkosságért amnesztiát kapott emberektől azt megvárhassa, hogy hallgassanak, örüljenek, hogy nem akasztják föl őket. De ügyészi vádiratban azt a logikai szótornát elkövetni, hogy aki nem dicséri Héjjas Iván kommün utáni cselekményeit, az bolseviki, ez már, ügyész ur följebbvalói, olyan vastag botlás, amit nem lesz jó eltürni s az ügyész urat helyéről el nem mozditani.

Az ügyészi vádiratot aláiró Declava ügyésszel is objektiv vagyok s tudom, hogy nem szándékosan bünözött, hanem egyszerüen a maga korlátolt gondolkodásában elirta magát. Ez lehet enyhitő körülmény arra, hogy ne csukják be, de tettét meg nem másitja. Aki gyilkol, aki gyilkoltat, aki a gyilkosokat dicséri, az nem áll azon az etikai magaslaton, ami a közhivatal viseléséhez elengedhetetlen szükség. Az ilyen emberek — éppen ügyészi vádiratban — rontják az ország hitelét, a nemzet megbecsülését. Hol az ördögben becsülnek olyan nemzetet, amelyről azt hihetik — elég tévesen —, hogy a gyilkosokat dicsérik és ünneplik. A magyar kormánynak nem szabad azt megengednie, hogy külföldön azt higyjék: Declava ügyész ur vádiratában a kormány álláspontját képviseli.

„Az Ember"
kiadóhivatala
V., Hamburgerstrasse 20. szám

Speciális magyar ételek
ebéd és vacsora a legolcsóbb árban az ujból megnyilt
Molnár-féle étteremben
kapható
II. TABORSTRASSE Nr. 11/b

Othmar Schiff a legelőkelőbb bécsi hölgyfodrászterem I., Kärtnerring 6. (A Bristol-szálloval szemben)
Az elegáns magyar urihölgyek találkozóhelye. Specialista a „GARÇONNE" hajvágásban. Irányitója és vezetője az internacionális hajdivatnak.

Osztrákországi levél

Kelt Bétsben 1924 julius 15-én

Édes néném! Még azt mondják, hogy a tizenhárom szerencsétlen szám. Minő rágalom! Lám Alfonz, e néven a tizenharmadik királya a spanyoloknak, julius tizenharmadik napján irta alá kegyelmi rendeletét, amellyel megkegyelmezni méltóztatott Unamono tanár urnak, akit Kanári szigetre számüztek volt hazájából. E pillanatban Unamono ur már talán nagyban bucsuzkodik a sárga kis dallos madaraktól, akik ottan nincsenek kalitkokban, hanem teljes szabadon röpködnek, miként Bétsben az verebek. Ennyiből is látható, hogy mégis csak jobb Kanári szigeteken, az kanáriknak is és a számüzötteknek is, mely utóbbiaknak az óperenciás tengeren át előbb érkezik az kegyelem, mint nekünk az szomszédból az sekély Lajta folyócskán által. A zendestacionban lehet a hiba, néném. Ugy látszik, hogy Nyugaton kedvezőbb az talaj és kedvezőbb az éghajlat, ott előbb érik meg az kegyelem, mint a magyar humuszban. Nyugaton talán jobban értenek a miveléséhez? Az Spanyolország után Frankhonban is nagy eredménnyel hozták törvénybe az amnesztiát. Egy szép reggelen Caillaux ur és Malvy ur ébredtek fel arra, hogy az francia kormány megkegyelmezett üldözött fejüknek és ujból szabadok és diadallal térhetnek vissza elhagyott otthonukba. Ha irigy ember volnék, az sárga irigység ezen minutumban megölne. Nem, néném, irigy nem vagyok. Tehát Isten vele kedves Unamo! mi majd cipeljük tovább rogygyant hátunkon az bujdosók keresztjét. Mit lehet tudni, amiképpen hőhullámok, azonképpen az amnesztiahullámok is átcsapnak majd Magyarországra és egyszer, majd egyszer az magyar Alfonz is belebetegszik abba, ha nem kegyelmezhet meg nekünk. Igen, néném, az kegyelmi papirok kezdenek szilárdulni. Ernst Toller, a költő, akit öt esztendei rabságra itéltek, amint Münchenből táviratozzák, szintén kegyelmet kapott. Az ötödik év utolsó napját ajándékozták neki a kegyes kegyelmezők. Zage, egy napot. Micsoda nagy szivekkel találkozik az ember.

Én, kérlek néném, képzelje kéd: vasárnap délután egy szép ifju asszony virágos kertjében sétálván, egy teknősbékával találkoztam. Egy oroszlánszeliditőtől hallottam, ha az ember összeakad egy vadállattal, az a fontos, hogy ne veszitse el hidegvérét. Ugylátszik, hogy hasonló utasitást kaphatott a teknős is, mert egyikünk sem vesztette el hidegvérét. Sőt ő inkább nem és a legnagyobb nyugalommal nézett farkasszemet velem.

— Add meg magad! Fel a kezekkel! — Orditottam rá, mire az vad bestia gyorsan bekapta mérges kigyóhoz hasonló fejét és elefántéhoz hasonló farkát a páncélja alá. Ügyes lendülettel foglyul ejtettem, bezártam egy skatulyába, amely ezelőtt, amint cimkéjén látható volt, Lichtmann-féle 42 számu cipőt tartalmazott. Elkereszteltem tehát Lichtmann 42-nek és elhatároztam, felnevelem ő kégyelmét, öreg bujdosásomban hü társam és vigasztalóm lészen, akivel el-el beszélgetünk hosszu téli éjszakákon az szerelem mulandóságáról, az asszonynépek hütlenségéről.

— Ugye Lichtmann, te tudod milyenek a nők? Milyenek is lehetnének azok, akik teknősbéka páncéljából fésüt csináltatnak a hajukba és éttermekbe kivánkoznak, ahol az pincértől teknősbéka-levest rendelnek. Ausgerechnet teknősbéka-levest. Bizony Lichtmann 42. jól teszed, ha nem rajongsz értük. Jaj, nekem még a teknősbéka-levesnél is szomorubb tapasztalataim vannak a nőkkel. De ezt nem érted meg Lichtmann, még ehhez nagyon fiatal vagy, — igy szóltam a Lichtmann-nevü teknősbékához, aki tényleg nem nagyon látszott megérteni. Fejét ide-oda mozgatta, szeméből mintha könny hullott volna.

— Jó, jó, nem beszélek az ellenségeinkről. Csak ne sirj Lichtmannkám! — Intettem a kis hüllőt. De ez csak tovább hullatta krokodil könnyeit. Engem pedig gondok, komoly gondok kezdtek marcangolni. Hogy hogyan lesz ezután, hogy családom van. Mivel táplálom Lichtmannt, mit adhatok neki enni? Megelégszik Lichtmann a gemeinschaftküchével, vagy megveti szerény asztalomat?

Hová fogom lefektetni, egy cipőskatulyában csak nem tarthatom örökké. Lichtmann teknőjével nyomasztólag nehezedett a keblemre.

— Lichtmann, nem vagy te fehér? — Kérdeztem tőle szigoruan.

Lichtmann egy szóval sem válaszolt, a fejét rémülten és szégyenkezve behuzta teknője alá. Lelepleztem a gazembert.

— Beláthatod Lichtmann, mi egy percig sem maradhatunk tovább együtt! — Szóltam ridegen. — Bennünket egy világ választ el egymástól. — Ezzel fogtam Lichtmannt, villamossal kiutaztam a Práterba, letettem egy kofához, — vigyázzon — mondám — a fiamra, mig visszajövök. Mire visszajöttem sem a kofát, sem Lichtmannt nem találtam. Ő ment jobbra, én mentem balra és igy maradtam ismét egyedül, anyaszüz egyedül a bánatommal.

Édes néném, előbb másszák meg a Mont Everest csucsát, mint ahogy megláthatom kédet?

Hajnal Jenő

Jegyzőkönyv fölvétetett...

A jegyzőkönyvet Fényes László vette fel Faragó János 36 éves kecskeméti lakatossal és kereskedővel, aki huszonegy hónapig volt a harctéren, a kommünben pedig bevásárlója lett a közélelmezési hivatalnak. Faragó János ebben a jegyzőkönyvben elmondja, hogy a diktatura bukása után, amikor Kecskemétre a románok bejöttek, augusztus 7-én, egy csendőr letartóztatta és az ügyészségre szállitotta. Két nap mulva Füvessy Imre rendőrfőkapitányból Barna Tibor rendőrparancsnokból és Sándor István polgármesterből álló bizottság jelent meg az ügyészség fogházában, hogy a letartóztatottak ügyét megvizsgálja. A bizottság meghallgatás nélkül itélkezett Faragó felett:

— Kommunista volt, mehet!

Szeptember közepén Tóth II. István fegyőr Karácsonyi ügyész irásbeli utasitására tiz vizsgálati foglyot, köztük Kubányi Mihályt, Bence-Kovács Istvánt, Kuruc Istvánt, Takács Györgyöt, Türei Lászlót, Kósa Lászlót és Faragó Jánost átszállitotta a csendőrségre. A csendőrségen a jegyzőkönyv szerint ez történt:

„Délután a csendőrök fogdájából az irodahelyiségbe vittek. Ott egy szobában egy aranygalléros, őszes szakállu tiszt volt, azt mondták akkor nekem, hogy az a Hunyecz alezredes. Rajta kivül öt csendőr állt körbe, nekem mindjárt föltünt, hogy mindenkinek a kezében más-másfajta ütőszerszám volt: karó, gumibot, drótkötél, bikacsök, nádvessző. A falak és a padló sürün voltak véresek és az emberek tekintete szörnyü volt. Engem azzal vádoltak, hogy Hunyecz alezredes lakását az ellenforradalomkor gépfegyverrel lövettem volna. Rögtön mondtam, hogy ez névcsere lesz, mert aki az ellenforradalomkor gépfegyveres századnál volt, az egy kőmüves Faragó János. Be sem fejezhettem a mondatot, rettenetesen összevertek, a végén levertek a földre, ott rugdalóztam, aztán hozták a többit is, s aki már nem tudott tovább orditani vagy eszméletét vesztette, azt az őrszobára vitték, arccal lefelé fektetve. A pribékek közül csak kettőt ismertem meg: az egyik Jákó József nevezetü volt. A másik Füvessy rendőrkapitánynak László nevü fia, a többit ez szintén verte, ennél gumibot volt, de minthogy mi egymással szomszédok voltunk, amikor engem kinoztak: kifordult a szobából."

Faragó azután elmondja, hogy sikerült családját értesiteni helyzetéről. Egy ujabb bizottság igazolta, ugy, hogy október 8-án minden tárgyalás nélkül kiszabadult. November 16-án éjjel, amikor a románok elvonulni készültek, éjjel 12 órakor erősen zörgettek Faragó János ablakán. Folytassa a jegyzőkönyv:

„Ki az? A rendőrség. Feleségem kabátját kaptam magamra, papucsot huztam, kinyitottam a kaput. Abban a pillanatban elkapták a kezemet, azt hátracsavarták, a számat betömték s kirántottak az utcára. Láttam, hogy három parasztruhába öltözött egyén van velem szemben, de arcuk, kezük egészen uri volt, az övükben kések és revolverek. A Kistemplom-tér felé hurcoltak, ott egy kocsira dobtak és elvittek a Fecske-utcai ménistállóba. Ott már harmincnyolcan voltak, mind olyanok, akiket mint engemet, igy hazulról loptak el. (S akiket aztán meg is gyilkoltak.)

Ahogy éppen számolgattam, hogy hányan vagyunk, hogy kiket ismerek meg, a villanylámpa fénye mellett látom, hogy a jászolban három, a lábát lelógató fiatal urféle ül, nevetgélnek és sugdolódznak. Az istállóban a már ott talált ellopottak közül megismertem Váczi János kereskedősegédet, Elek Józsefet, a végrehajtó fiát, Weisz Imre hadnagyot, Fekete Adolf kereskedőt, Hegedüs László tanitót s még azokat, akiket velem együtt ültettek két szekérre, nevezetesen D. Kovács József kőmüvest, Bakonyi Antalnét és Hajós Jucit.

Nemsokára az oldalajtón egy szintén parasztruhába öltözött, de láthatóan tekintélyes urféle jött be, akin alul parasztnadrág volt, a derekán pedig huszármente és katonasapka a féjen. A kezében egy csomó istrángkötel, vadonatujak. Legényei éppen ittak és nagyban gajdolttak, mire tulkiabálta őket, azt kérdezte, melyik kutyának nincs még megkötve a keze. Az enyémet is ő maga kötözte meg. Aztán az előbb emlitett három személyt és engem kiszólitottak az udvarra. Az éjszakában is lehetett látni, a nagy udvar tele volt szekerekkel. Bennünket két szekérre ültettek és velünk jött hét berugott fiatalember.

A Kécskei-utra tértünk, sokáig, nagyon sokáig mentünk, mindenütt ügetésben, sokszor vágtatva. Abba a szekérbe, amelyikbe én és Hajós Juci ültünk, két nagy pejló volt fogva, a rudasnak a farkatövénél tenyérnyi nagyságu fehér folt volt, ezt a lovat én is, mások is igen jól ismertük: a Héjjas Iván apjának, Héjjas Mihálynak a lova. Ehhez a Héjjas Mihályhoz igen tekintélyes urak is szoktak vendégségbe járni."

Faragó János ugy menekült meg, hogy a jegygyürüjét odakinálta a kisérő katonának, mire leoldották a kötelet. A szentkirályi erdőben leszállitották a kocsiról és mialatt a hóhérok tanácskoztak, Faragó megugrott. Löttek utána, de Faragó egy gödörben elrejtőzött és sikerült megmenekülnie.

Lassan bement a városba. Budapestről detektivek jöttek és az entente missziók is küldtek le embereket, akik azonban rövidesen távoztak. A nép azt beszélte, hogy Héjjas Iván közbelépésére. A budapesti detektivek ahelyett, hogy a gyilkosokat kutatták volna, december 10-én este ujból letartóztatták Faragó Jánost, akit a rendőrségre vittek Urik rendőrtiszt elé. A szobában még egy tiszt volt, aki Faragóhoz lépett, erősen fixirozta és azt mondta:

— Az én nevem Héjjas Iván. Tudomásomra jutott, hogy maguk el akarnak engem láb alól tenni. Kivett a zsebéből egy nikkelezett forgópisztolyt és Faragó kezébe nyomta:

— No nézze, én nem félek magától, ha olyan nagy legény, itt a revolver, lőjjön agyon.

Faragó nyomban látta, hogy a revolver töltetlen, azonkivül a háta mögött hat csendőr állt. Visszaadta Héjjasnak a revolvert:

— Ezzel ugy sem tudnám agyon lőni a főhadnagy urat, még ha akarnám is.

1920 április 20-ikán Faragó Jánost ismét tárgyalás nélkül szabadon engedték. Az utolsó fogsága alatt történt, hogy cellájába betettek egy nagy szál paraszt embert, akit kivallatott. Elmondta, hogy a pesti urak nagy lármát csináltak a lajosmizsei eset miatt, azért hozták be négyüket Kisnyirről.

Őt Sutus Lászlónak hivják, kisnyirri gazda, a tanyája az állomástól egy kődobásnyira van. Többed magával, mindannyian kisgazdák, vasuti szolgálatot teljesitettek, mint „nemzetvédelmi csapat." A parancsnokuk Pataki Nándor főhadnagy. Aznap éjjel, amikor az eset történt, ők négyen teljesitettek szolgálatot, akiket most a fogházba behoztak. Pataki főhadnagy rábeszélésére elhatározták, hogy a gazdag zsidótól, akik a vonaton utaznak, elszedik a pénzüket.

Három gazdagnak néző zsidót találtak a vonaton, Nemes Antal tanárt, Neubauer Antal gyufagyári igazgatót és Wertheimer Jenő biztositási titkárt, akiket leszállitottak a vonatról és elvitték Sutus László tanyájára, ahol az istállóba zárták őket. A „nemzet védelmiek" megvacsoráztak és vacsora után láttak neki az igazi munkának. De adjuk át a szót a jegyzőkönyvnek:

„Hátrakötözték az emberek kezét, betömték a szájukat, amit éppen találtak, azzal. Az egyiknek rongydarabbal, a másiknak valami rossz kesztyüvel, a harmadikét pedig lótrágyával. A nevét is mondta, hogy melyik volt ez, de már nem emlékszem biztosan, csak arra emlékszem, hogy azt mondta: ez a harmadik nem akarta kinyitni a száját, azért előbb a fejszefokával odavágott neki egyet. Aztán az istálló végében egy gödröt ástak, a gödör szélére vitték az áldozatokat, „hogy ne legyen velük sok dolguk". Egyetlen fejszecsapásra mindegyik bezuhant a gödörbe, ott rájuk taposták a földet, bizony — mondta az azóta nagyon megjuhászodott gyilkos — „a föld még sokáig mozgott utána".

Amikor idáig ért az ember az elbeszélésben, amibe lassan nagyon belemelegedett, engem olyan düh és irtózat fogott el, hogy nekiugrottam, nyakán megragadtam az inget és magamból kikelve orditottam rá:

— Az anyád istenit, bennünket is ti gyilkoltatok, nem csendőrök vagyunk ám! Ártatlan áldozatok mi is, de most elvágom a nyakadat, megöllek kutya...

Két fogolytársam tartott vissza, hogy ne csináljunk mi is ugy, mint a fehérek, majd mindennek eljön a rendes ideje."

A lármára egy őr jött a cellába és Sutus Lászlót ki vitte onnan. Faragó még megtudta, hogy Sutus és három társa mint „katonai egyének" a Margit-köruti fogházba kerültek, ahonnan azonban nemsokára hazamentek Kecskemétre. . . .

Madár elvtárs

Az elvek tragikus örvényébe beleszédült egyszerü ember. Minden kázusnak, meg minek bomlott fejü kritikusa. És mégis a léttel sem tudja elintézni annyira a dolgát, hogy életté avanzsáljon. Az urak pedig, az elvek különös nagy birtokosai, önmaguk igazolására vagy talán a boldogitó érvek szélesebb kiterjesztése nyomán népszerüsitő adatként szájába raknak egyszerü testvérünknek holmi okoskodó filozofiákat, amik mögött aztán hol az urak roppant bölcsessége ágaskodik, hol a szegények hizlalt butasága koshad. Majd pedig az idők szomoru elkövetkezésében kiderül, hogy az élet megbokrosodott lova több izben lehányta magáról a filozofiák nyergén kapaszkodó atyafit és a zuhanások következményében támadt zuzódások a boldogabb hit mellé merevednek mártirszerü dokumentációk cimén, s mindenek fölött magasabb érvelésül az elvek szociálizmusa mellett. És mert e távoli horizontok peremén balansziroző emberi lélek nem tudván eléggé elmerülni az elvek boldogitó nedüjében, az élet tragikus példázatai mögött szomjasan maradt szerveinek ösztönszerü óhajával az elvek pálinkává, csömört letörlő éjekké, kártyává, sikamlós pengék legényes villogtatásává sürüsödtek. Viszont pedig mindeme dolgok bent mozognak az élet megállithatatlan folyamában s a szinek kaotikus felfordulásában, prémek, selymek, aranybutonok, puha autók, királyok, admirálisok, sarkantyus vitéz urak, monoklis költők, — s legvégül már személyileg is egy szociális sajdulással, ahogy ezt mondom: a nők, gyönyörü és elérhetetlen magaslatain valami rettenetes holdogság bástyáinak és mégis kénytelen ráeszméléssel bontakozik ki előttem Madár elvtárs, amint mind eme roppant gyönyörü dolgok eredőjében ott trónol, fején biztosan holmi revolucios célzatokkal büsz-

Graben szálló és kávéház I. DOROTHEERGASSE 3 TELEFON: 75-2-10
Az új igazgatóság alatt figyelmes kiszolgálás és polgári árak!
!! A magyar kereskedők találkozóhelye !!

kélkedő vörös sapka s alatta az elvek mértéktelen élvezetétől fölpuffadt fej, mint minden kritikus körülményben egyetlen aktiváló testrész, alatta pedig a teljesen közömbös test a kezek és lábak oktalan függelékével, de mégis az élet vele szemben hordári minőségben megnyilatkozó reálitásának cselekvőiként. Itt aztán kétségtelen hogy a dolgok eddig egyszerü folyásu rendje csak ezután fog komplikációkra bontakozni, de viszont mindeme komplikációk életté egyszerüsődnének, ha Madár elvtárs a dolgok forrásán keresztbe fektetné az ő keresztjének elvek szegével felsebzett hordárnyi életét. Csakhogy az urak is tudják, hogy „Qui bene distinguit, bene docet" és eme kiváló latin mondás buzditó hatása alatt az elvek distingválódnak: légnemü, cseppfolyós és szilárd halmaz állapotu elvekre. Legkevésbé veszélyes a légnemü, de viszont a legbizonytalanabb is, tehát célszerü alátámasztásra következik az elvek cseppfolyóssá minősitése, amelyből azután önkéntelenül válik ki a szilárd, sőt bunková szilárdult elvek érc-igazsága.

Mindeme dolgok pedig azért emlitvék, mert az élet gyönyörü példázatai között speciális honi vonatkozással egyénileg örvendek a szociáldemokrata párt győri győzelmének, ahol ismét bebizonyosult, hogy minő komoly munkát végez a párt, hogy a nép egyszerü gyermekeit meghóditsa a szociális eszmék számára.

Madár elvtárs a fenti lélekrajz egyéni viselője a győri állomáson tölti, töltögeti hordári minőségben, életre rendeltetésének, azt a most elég gyéren megismétlődő részletét, ami csomagok cipelésében, tragács tolásában, izzadásban sőt az elvek kölcsönös kicserélésben, esetleg egy szilvórium leszippantásában jelentkezik. Madár elvtárs rengeteg idő óta áll a győri állomás előtt mozdulatlan következetességével annak a méltóságnak, amivel a hordári hivatal jár. Pipa van a szájában, a mely néha ég is és akkor szürkés kék füst szalag kunkorodik elő belöle, aztán Madár elvárs oldalt a fogai közül kiserczent egy megsárgult megelégedést, amit a háboru előtt öt koronásnak szoktak nézni hiszékeny atyafiak, ma azonban a háboru kiábránditó reálitása utén rögtön felismerni benne a közönséges hordári köpetet. Madár elvtárs nem szokott délben haza menni, mert délben sok vonat jön, hanem a felesége, aki mellesleg kisegiteni jár valami finomabb zsidó házhoz, egy szatyorban hozza neki az ebédet. Akkor leülnek oda a tragácsra, az asszony kiveszi a kék bögrét, aminek a kék zománcza elkopott a sarkokon, sőt a feneken egy kerek foldozás is csillog, de még a füle is lecsorbult, ugy hogy Madár elvtárs a markába fogja, mint valami beteg madárkát szokás; a másik kezében pedig kanállal mesterkedik a lábos belében, a bajusza is falatozik, néha bele felejti a lábosba a kanalat, akkor a szabadon maradt kezével letör a kenyérből, szájába gyugja, elcsámcsog rajt egy kicsit, azután megint a kanállal kezdi. A lábos kiürül, kitörültetik kenyérrel. Az asszony visszateszi a szatyorba a lábost. Másik lábos nincs. Még megmeg löknek magukban némi szavakat, de nem kell nekik a beszéd. Az asszony nem eszik, isten tudja miből élhet. Felál. Rá néz az emberre. Elmegy. Nem is tudom köszöntek-e? Szegények, talán még arra sem telik nekik.

Madár elvtárs ül. Jönnek ki az utasok az ajtón. A vasuti elvtárs elszedi a jegyeket.

— Tetszik hordár?!

Kopog csökönyösen az utasok körül Madár elvtársék hangja. Igy jövök meg én is, két nagy böröndöm van. — Hordár! — Kiáltanám, ha váteszi érzéssel már előbb meg nem ragadta volna Madár elvtárs és már viszi is a böröndjeimet. Nem hoz tragácsot, hanem a táskák fülébe befüz egy gurtnit, azzal a nyakába akasztja elöl egy, hátul egy táska. Megindulunk. Madár elvtrás leül néha. N gy meleg van, meg azután ő öreg is. Ballagok mellette. Gondolom népszerü leszek és beszélgetni kezdek vele.

— Hát kit választottak meg öreg?

— A Malasitsot kérem;

— Aztán kend kire szavazott?

Hát kirem azt nem lehet megmondani, mer hogy az titok, meg aztán ha én itt megmondom az urnak, akkor engem izolának... mer hát olyan világ ez már könyörgöm!

Hát elég diplomatikus az öreg, de azért furja az oldalát az egyéni vélemény, hát csak megszólal. Egész laposra fogva a hangját, meg még a czammogást is meglassitja.

— Ugy van az kérem, hogy én zsidótól élek, zsidótól van az én kenyerem kérem, annak a táblóbirónak van hét szógája meg cselédje, meg mi fene, nem kő annak hordár... zsidó juttat nekem munkát...

Azzal végig vizitál rajtam, majd finom bizalmassággal hozzá füzi: — meg az izraelitákba kérem több is az érzés a szegénység iránt, mint a mi fajtánkba...

— De hát mégis kire szavazott?

— Hát kire szavaznik másra, mint a Bernolák urra!...

Azután csöndben ballangtunk haza. Otthon letette a böröndöket. Kifizettem. Mielőtt még elment volna, az ajtóban megállt egy kicsit összehuzta szemöldökét és egy kis megsavósodott parasztgunnyal vissza szólt:

— Azért azt megmondhatom, hogy nem volt egyenes dolog ez a politika...

Talán még akart mondani utána valamit, de azt egy nagy nyeléssel befelé elintézte magának. Hallom amint lekocog a lépcsőn, megelégedetten ringatja magát vén lábain, teljes szavazó polgári büszke mivoltában amivel öntudatos proletár, jól bemondta az egyéni véleményt.

Ment Madár elvtárs Győrváros napsütötte utcáin, mint a demokrácia, kiülni az állomás elé a tragacsra, gurtnira füzni, aztán elöl-hátul lógatni az elveket. Néha pedig szavazni egy öntudatosat az Ur e ferde teremtésin szebb véleményekkel javitandó.

Pál Ferenc

Miből élnek Bécsben az emberek

A kávéház. Mindenfajta jövedelem aranybölcsője. Minden „jónak" kutforrása. Minden megélhetésnek lehetősége. A kávéház exisztenciát ad, ragyogó, nyugodt, esetleg sovány exisztenciát, de kenveret és lakást feltétlenül. A kávéház — különösen a belvárosi kávéházak — olyan fontos gazdasági tényező lett ma Bécsben, mint a bankosoknak a zürichi tőzsde, vagy a kokottoknak a szájpirositó, vagy hogy vallásosabban fejezzem ki magam, mint a mohamedánoknak Mekka zarándokföldje. Hiszen többen ismerünk egy-egy oly nagykapitalistát, aki kávéházi valutázással, tavaszi felöltők kávéházi eladásával, esetleg lopott ékszerek, vagy csempészett kokain közvetitésével spórolta becsületesen össze tekintélyes vagyonkáját. Nem kell ehhez a kávéházi vagyonszerzéshez semmi különösebb tehetség, egy piciny fölényes szemtelenség csupán, egy kis elszánt élniakarás és a többi megy minden magától. Egyszerüen be kell csak ülni a kávéházba, bevárni a sültgalambot, odakuszni valamelyik már kihizott valutás, vagy lánckereskedő sleppjéhez, jól megkapaszkodni benne, ügyesen gründolni valamit, valamelyik ily „bejegyzett" kávéházi cég beltagja lenni és aztán kész a karrier. Tekintsünk csak be egy órára és tartsunk egy rövid razziát például abban a Rotenturmstrassei kávéházban, ahol ezek a jellemfigurák sorban megtalálhatók. Az egyik asztalnál ül Kohn bácsi. Egész udvar nyüzsgi körül, husz ember él belőle, abból, hogy Kohn bácsi a „kliringnél" 10 ponttal drágábban adja el a valutát és viszont 10 ponttal a „kliringnél" olcsóbban veszi a valutát, Jellemes, derék öreg ur, áldott szivü uzsorás, gyermekeit szigoruan Mózes törvényei szerint neveli és soha a rendőrséggel a legkisebb baja nem volt, mert a kávéházból egyenesen a Landesgerichtre viszik a razziázó detektivek. Az egyik volt hadsegédének, valami Singer nevezetünek, már szintén önálló valutabeváltó nagy üzeme van, szegény hajdanában még abból élt, hogy a pesti hajók fedélzetére csempészte a viznyomásos „dritte sortékat", ma tiz háza van Berlinben és havonta egyszer már testkultuszt is üz a Dianabad langyos medencéjében. A valutából legalább tizezer ember él Bécsben. A valutapiócáknál azonban sokkal érdekesebb műfaj az utlevélhiénák társadalma. Kitünően organizált harciszervezet ez a társaság, háromféle dijszabással. Az egyik árkategóriába tartoznak azok a szerencsétlenek, akik az utlevélhez szükséges összes bizonyitványokkal fel vannak szerelve, a második kategóriába azok a nyomorultak, akiknek csak ujraoltási bizonyitványuk van és a harmadik árkategóriába pedig azok a vászoncselédek, akik anyajegyen kivül semmi más ismertetőjellel nem rendelkeznek. Ezeknek szerzik meg a kávéházban legkönnyebben az utlevelet, csak a szomszédos mellékutcába mennek át egy pár percre, ráütni a pecsétet a passzusra. Az egyik ilyen utlevélnagyiparos leányát vezette nemrégiben oltárhoz egy pozsonyi fiatalember, mire a boldog após vejét nászajándékul egy három évig érvényes és az összes európai vizumokkai ellátott utlevéllel lepte meg. Az alkalmi ékszerészek, akik ó-asszir hyeroglinhákkal „fémjelzett" ékszereket adnak el tizennégykarátos arany gyanánt, a kávéházi szövetgyárosok, akik viszont valódi „brünni angol szöveteket" árulnak occasiós árban, a régiségkereskedő, aki Béldi Izor legénykori zoknijait Pompadour márkiné galáns harisnyájakép hozza forgalomba, a kávéház ügyvédie, aki a Landesgerichtre és a rendőrségre ki- és bevezető összes utakra jó tanácsokkal szokott szolgálni és a nők... az egyik, aki a zlocsovi rabbi második feleségének mondja magát és ezért a szentimentális marhakereskedők hitsorsosi könyöradományokkal látják el és a másik, aki „kell-e a nőnek anyának lenni" felkiáltással zsarolja a kávéházi siberek fajfenntartásra hajlamos szivét. A kávéház, a bécsi kávéház szanálja ma Ausztriát, a bécsi ember rendezetlen zsebi és lelki viszonyait...

A lóverseny. Valamikor gazdag emberek passziója és szélhámosok eldorádója volt. Ma a bécsi „szabaduszóknak" biztos kenyérkereset, ha belső összeköttetéssel dicsekedhet. Az egyiknek mostohatestvére a zsokéklubban háziszolga, a másiknak sógora öltözteti a garderóbban az istállófiukat, a harmadik az istállónál „bennfentes", a negyedik pontosan tudja, hogy mikor „megy" Janek a versenyre, az ötödik jó előre értesül, hogy mikor „pulolják" a lovat, a hatodik a versenyló napi közérzetét tartja számon és ezek összeségéből születik a tipp. A tippből legalább százezer ember él Bécsben és legalább egy félmillió hagyja ott az a pénzt, amiből egyébként jól megélni tudna. A legmulatságosabb figurája a lóverseny vidékének az a rokkant villanyszerelő, aki ezer koronától — tizezer koronáig a versenyre járó publikumnak adja a „holtbiztos" lovakat. A multkor félholtra verték a szegény hadirokkantat a holtbiztos tippjei miatt. Egyébként a bukmékerek is letörtek az idén, az egyik még az irodáját is eladta zsidó pótimaháznak az őszi nagyünnepekre.

A tánc. Bécsben már régen nem szórakozás, már nem is őrület, már olyan komoly életpálya, mint például gyógyszerésznek lenni. Virágzó vállalatok élnek a táncból és elvirágzott félvilági hölgyek halnak meg a táncért. Hét gyermekes, molett, negyven éven felüli családanyák lopnak el hetenkint a kosztpénzből annyit, amennyit odaadhatnak a parkett-táncosnak egy velük eltáncolt tangóért. Bécsben ma a tánciskolában nem a bohó fiatalság, hanem bohó egyetemi tanárok, javakorbeli természettudósok és körszakálas bankprokuristák tanulják gonddal a furfangos táncfigurákat. Bécs adóbüdzséjében a tánc a legtekintélyesebb tételként szerepel.

A kokain. Éjjel a Kärtnerstrassén nyomják titokban a kezedbe a „kokszot" — ahogy a jobb éjjeli társaságban nevezik — nappal pedig a „Café de la Paix" cimü mondain-kávéház mélyében. Kis félgrammos csomagolásban harminc-ötvenezer koronáért árusitják és naponta legalább két kiló kokain fogy el igy a bécsi piacon. A legfantasztikusabb anyagokkal hamisitják, a 0-ás lisztből — az oltott mészig, előttem vett egy Böske nevü has- és jellemtáncosnő egy félmillió koronáért „eredeti csomagolásu" kokaint. Azt hiszi magáról a jámbor gyermek, hogy idült kokainista, egy év óta közönséges cukorporral csapják be Bözsikét, a cukorport „szivja fel" szorgalmasan és kokainmámor helyett valóságos cukorszörp folyik egy **év** óta az orrából. Meg van győződve Bözsike, hogy rövid idő alatt kokainmérgezésben fog meghalni.

János Andor

— **Magyar müvészek vendégszereplése Bécsben.** A rossz magyar közgazdasági viszonyok, mindjobban külföldre kényszeritik a magyar müvészeket. Különösen a pesti kabaré-müvészek azok, akik valósággal egész Európát ellepik és nem is tagadhatjuk, hogy a legtöbbje jól megérdemelt sikert arat külföldön. Különösen Bécs a pesti vendég-müvészek eldorádója, ahol a legtöbb kabarében szerepel egy-két magyar szám. E hónapban például a Leopoldi-Wiesenthal müsorán szerepel három magyar szám: Szőke Szakáll a kitünő és ismert humorista, Lénárd Béla Folie Caprice jónevü énekese és slágerként Fodor Áranka a pesti Operaház volt énekesnője. A vendégszereplő magyar müvészek esténként hangos sikereket aratnak a tapsot nem kimélő bécsiektől.

— **A Heim-Klub vezetősége** ezuton is közli tagjaival, hogy a klub uj helyisége a „Wiener-Ring" kávéház (a Kriegsministeriummal szemben) külön termei a tagok és azok vendégei részére már rendelkezésre állanak.

(x) **Magyarok ha Bécsbe jönnek,** ne mulasszák el felkeresni az Atlantis Kaffee-Réstaurantot (Schwarzenberg-Platz). Elsőrendü bécsi és magyar konyha. Az előkelő magyar világ találkozóhelye. Este hangverseny.

(x) **Egyetlen magyar mulató,** a Renaissance-bar (Dukesz-bar) I. Singerstrasse 9. Leijobb magyar cigányzenekar. Naponta 2 órág, hétfőn 4 óráig nyitva.

Főszerkesztő és kiadótulajdonos:
GÖNDÖR FERENC
A szerkesztésért felelős RENGER JÓZSEF
V., Leitgebgasse 14. I.
Szerkesztőség és kiadóhivatal V., Hamburgerstrasse 20., II/7.
Prágai szerkesztőségünk:
Praha Vinohrady Zizkova 12.

NACHTFALTER
Igazgató: J. Prumüller
Bécs legelőkelőbb táncpalotája. — Elsőrendü italok
I., AM PETER 1
Szezes italok rendelése nem kötelező
Eredeti Jass Band
Elökelö magyarok találkozóhelye
Várady Emil énekel

Baden Kirándulók találkozó helye Baden
HOTEL-RESTAURANT „STADT WIEN"
ELSORANGU ETELEK ÉS ITALOK
AMERICAN-BAR
TULAJDONOS: FRANZ KUBELKA
Kurpark kávéház
és vendéglő nyitva! Naponta konzert!

„Clio" üditö limonádé
nyáron az egyetlen szomjúságoltó, fenséges ital.
Clio-Müvek, Wien, I.
Rotenturmstraße 5/u.

II., Praterstern Zirkus Zentral Telefon 42295
Ma és naponta 8 órakor este :: A saison slágere
II. Rész: India Bécsben
Nagy kiállitásos szinjáték 120 szereplövel, elefántok, lovak, tevék stb.
Egy cirkuszelöadás a gwaliori maharadzsa udvarában.
A modern cirkuszrészben: 6 uj attrakció:
Magyar buffet!

Centralbad
A legmodernebb göz és kádfürdök
Wien, I., Weihburgg. 20 Tel. 77-401
Nyitva 8—1-ig: hétfőn, szerdán, csütörtökön, pénteken és vasárnap
„ 8—5-ig: szombaton. Kedden zárva

Dianabad kávéház
Naponta 2 óráig, kedden, csütörtökön és vasárnap 3 óráig nyitva. Naponta a külföldi turnéról visszatért
Munczy Béla kitünö cigányzenekara hangversenyez!

CAFÉ MADRID Wien, II., Praterstr. 76. Esténként Csicsó Gyula
cigányprimás és zenekara hangversenyez
Minden hétfőn, csütörtökön és szombaton reggel 3 óráig nyitva!

— Nyomatott az „Inva"-Buchdruckerei rotációs gépén. VII., Lerchenfelderstraße. —